

OPENBARE VERGADERING
D.D. 27 JUNI 2017
(ontwikkelingsplan 2017 – 2021/begroting)

Deel 2

De **Voorzitter**: wij hebben één display waar de tijd wordt bijgehouden, omdat wij ook die andere nodig kunnen hebben, zodat mensen iets kunnen presenteren. Wij hebben het eigenlijk voor de spreker gezet, zodat de spreker kan bijhouden wat er gebeurt.

De heer **Kensenhuis (NDP)**: Mevrouw de voorzitter! Ik zal mij, wat betreft de behandeling van zowel het Ontwikkelingsprogramma als de ontwerpbegrotingen over het dienstjaar 2017 in eerste ronde, beperken tot de behandeling/bespreking van de begroting/het Ontwikkelingsprogramma 2017 – 2021. Voordat ik begin met het inhoudelijke van mijn spreekbeurt wil ik wel aangeven dat ik mijn spreekbeurt zal verdelen in drie delen. Het betreft een algemeen deel, dat zal gaan over de opbouw en de manier van aanpak van dit Ontwikkelingsplan.

Verder heb ik dan het tweede deel waarin ik het onderzoekstraject zo een beetje voortzet. Een deel zal ook gaan enkele ontwikkelingsprogramma's en ik heb als laatste een technisch deel met betrekking tot het Ontwikkelingsplan zelf.

In onze Grondwet is in artikel 40 de economische ordening van ons land aangegeven. Wil je in Suriname de economische ordening ter hand nemen dan dien je als regering een Ontwikkelingsplan vast te stellen en dat is waarover wij het vandaag in het parlement zullen hebben.

Het Ontwikkelingsplan is conform artikel 40 van onze Grondwet vastgesteld. Het Ontwikkelingsplan 2017 – 2021 is het plan waarin de uitgangspunten en de voorgenomen prioriteiten en actiepunten van het beleid van deze regering voor de duur van vijf jaar is opgenomen. Het Ontwikkelingsplan geeft richting, de contouren, aan van het uitgestippeld beleid van het ontwikkelingsbeleid van de regering voor de komende vijf jaar. De gedetailleerde behandeling van dit ontwikkelingsplan zal tijdens de begrotingsbehandeling, bij agendapunt 4 plaatsvinden. Voor dit Ontwikkelingsplan is er eerst wat evaluatiewerk verricht door Stichting Planbureau. De diverse ministeries zijn op basis van de afgelopen vijf jaar geëvalueerd op hun beleidsdoelen. Het Planbureau heeft middels het evaluatieproces kunnen nagaan welke beleidsdoelen al dan niet door de diverse ministeries zijn bereikt. De commissie Ontwikkelingsplan heeft het nodig geacht om bij het vooronderzoek Stichting Planbureau met betrekking tot dit Ontwikkelingsplan te horen. Stichting Planbureau Suriname heeft het twee keren toe de commissie ingelicht over dit plan en hoe dit plan tot stand is gekomen. Ook is door het Planbureau in twee sessies en presentatie verzorgd aan de commissie en andere leden van De Nationale Assemblée. Dit Ontwikkelingsplan is tot stand gekomen na actoren van zowel de publieke als van de private sectoren te hebben gehoord. De regering heeft na de actoren te hebben gehoord een Ontwikkelingsplan met een bepaald beleidsvisie opgezet. Met dit plan is er duidelijk in beeld gebracht waar de knelpunten zijn ter zake de verschillende beleidsprogramma's voortbordurend op vanaf waar en hoe de regering uitvoering moet geven aan de verschillende beleidsprogramma's. In de afgelopen jaren zijn er verschillende Ontwikkelingsplannen in het parlement behandeld en goedgekeurd. Als er een vergelijking wordt gemaakt met de eerder ingediende Ontwikkelingsplannen ten opzichte van dit Ontwikkelingsplan dan kan vastgesteld worden dat het Ontwikkelingsplan 2017 – 2021

helemaal verschil met de eerder behandelde en goedgekeurde Ontwikkelingsplannen. Dit Ontwikkelingsplan is ingediend met een vijftal beleidsprioriteiten of anders gezegd een vijftal ontwikkelingsprioriteiten. Als ik kijk naar de manier hoe dit Ontwikkelingsplan in elkaar is gezet en de manier hoe het is aangepakt, dan kan ik concluderen dat deze manier van aanpak een unicum is. Er zijn in totaal 49 ontwikkelingsgebieden opgenomen in het Ontwikkelingsplan waarvan per ontwikkelingsgebied een SWOT-analyse is gemaakt. Van de verschillende ontwikkelingsgebieden waarvan een SWOT-analyse is gemaakt houd ik u enkele voor. Het gaat om de energiesector, de gezondheidssector, de goudsector, de aardoliesector en de bauxietsector. Een SWOT-analyse kan feitelijk op elk product, ieder mens en elk organisatie worden gemaakt. In dit Ontwikkelingsplan is de SWOT-analyse toegepast op de verschillende ontwikkelingsgebieden, waarbij ook de ontwikkelingsmatrixen zijn opgenomen in dit plan. De SWOT-analyses geven aan hoe wij als land staan; wat de stand van zaken zijn met betrekking tot de diverse sectoren; vanuit welk vertrekpunt de regering voor de komende vijf jaar richting moet geven. Kortom de verschillende SWOT-analyses geven aan wat de sterkten, de zwakten, maar vooral ook wat de kansen en eventuele bedreigingen van de verschillende beleidsprogramma's zijn waarmee wij als land in de komende vijf jaar rekening moeten houden. De SWOT-analyses die door het Planbureau zijn gemaakt hebben de mogelijkheid voor het Planbureau geschapen om op basis van de SWOT-analyses conclusies te trekken en de verschillende strategie matrixen te maken en eventueel de ontwikkelingsuitkomsten voor ons land uit te stippelen.

In dit Ontwikkelingsplan 2017 – 2021 is er aandacht besteed aan:

De strategie matrixen voor onder andere de herstructurering van het nationaalplanapparaat;

Het bevorderen van investeringen;

Ondernemerschap en export;

De lokale handel met name de marktinstuties en marktinrichting;

De inputmarkt ten behoeve van de exportproductie en nog enkele andere beleidsprogramma's. De beleidsprogramma's zijn wat wij zien in de diverse ontwerpbegrotingen, welke verder tijdens deze openbare behandeling van de ontwerpbegrotingen aan de orde zullen komen.

Dit plan is zeer uitgebreid geschreven en geeft duidelijk aan de probleemanalyses per beleidsgebied, de strategische ontwikkelingsdoelen, de verwachte uitkomsten, anders gezegd de out komst, de tastbare resultaten die zullen moeten worden geleverd op basis van de outputs, de activiteiten van de regering voor de komende vijf jaar, de kosten die gepaard gaan met de beleidsprogramma's en de tijdslijn die de beleidsprogramma's behelzen om die te realiseren in de komende vijf jaar. De hoofddoelen van dit Ontwikkelingsplan zijn:

- I. Het versterken en het vergroten van de ontwikkelingscapaciteit van ons land. Het Ontwikkelingsplan praat over twee gebieden om de ontwikkelingscapaciteit te bepalen. De twee beleidsgebieden zijn:
 1. De institutionele ontwikkeling zoals het versterken van de overheidsinstanties, de politiek bestuurlijke organisaties en het Statistiek Bureau.
 2. De ondersteunende sectoren zoals de infrastructuur, energie, water, telecommunicatie, het technische en beroepsonderwijs dat essentieel is om je productiesector te ontwikkelen.
- II. Het bereiken van duurzame ontwikkeling door de economische en de sociale en wel zodanig dat de economische en sociale ontwikkeling met elkaar worden gecombineerd. Dus de combinatie van sociaaleconomische ontwikkeling. Hier valt te denken aan het milieuaspect waarbij door het verantwoord gebruik maken van het milieu de groei van de ontwikkelingsmogelijkheden niet beperkt of onmogelijk worden gemaakt. Voor wat betreft het milieuaspect kom ik hierop weer terug.

Bij de verdere bestudering van dit Ontwikkelingsplan valt ook op te merken dat met dit plan er heel veel aandacht is besteed aan het aspect van *sustainable development*. De *sustainable development* moet ervoor zorg dragen dat die duurzame ontwikkeling van de verschillende sectoren die in het Ontwikkelingsplan zijn opgenomen opgang komt. In de laatste twee hoofdstukken van het Ontwikkelingsplan is de nodige aandacht besteed aan de financiering van het plan en tot slot de implementatiestrategie. De monitoring en de evaluatie van dit plan. Ik denk dat ik hiermee het algemeen deel heb gehad voor wat betreft het Ontwikkelingsplan.

Ik zal vervolgen met het onderzoekstraject dat wij in de commissie hebben afgemaakt. Ik heb aangegeven dat er een vooronderzoek is geweest. De commissie heeft een vooronderzoek werk verricht. Wij hebben wat dit betreft enkele actoren geïdentificeerd, een twaalftal actoren die wij ook hebben aangeschreven. Het betreft de VSB, de ASFA, de aannemersvereniging, de Suriname Business Forum, de Akmos, de SER, de Vakbeweging, Ravakur. Van de ngo's hebben wij ook aangeschreven de Vereniging van Economisten in Suriname, de Bankiersvereniging, het bestuur van de Anton de Kom universiteit, het Algemeen Bureau voor de Statistiek en de Centrale Bank van Suriname. Van de actoren die zijn aangeschreven heeft de commissie schriftelijke reactie ontvangen van de Vereniging van Economisten in Suriname en de Centrale Bank van Suriname. Ik mag u en uw college meegeven dat er vanuit de zijnde van de actoren een aantal voorstellen zijn gepresenteerd die kunnen worden meegenomen om dit plan alleen maar tot een beter eindproduct te maken.

Thans wil ik het hebben over enkele ontwikkelingsprogramma's. Voor wat betreft het aspect milieu wil ik het volgende hiervan zeggen. Onder milieu wordt het geheel van voorwaarden en invloeden verstaan die voor het leven van organismen en voor leefgemeenschappen van essentieel belang zijn. Anders gezegd, het milieu is het geheel van voorwaarden en invloeden van de natuurlijke omgeving waardoor het leven van de mens, dier en plant in een milieu mogelijk is. Op gezette tijden verschijnen in onze lokale dagbladen artikelen over milieuvervuiling in Suriname, waarbij milieuactivisten zich nogal zorgen maken over de milieuvervuiling in ons land en met name in het achterland althans het binnenland van Suriname. Milieuvervuiling is de aantasting van het milieu door de mens zoals de vervuiling van de lucht, het water en de grond. Dat zijn de drie soorten van milieuvervuiling die zich in een land kunnen voordoen, zo ook in Suriname. Milieuvervuiling zorgt voor beschadiging van de natuur en voor aantasting van het leefgebied van mens, dier en plant. Willen wij onze milieu beschermen dan zullen wij als parlement milieuwetgeving moeten maken. Anno 2017 heeft Suriname nog steeds geen milieuwet. Milieu is een belangrijk aspect om de economie van een land te stabiliseren. Een land heeft er niets aan als er wordt gewerkt in een verontreinigd milieu wat dat het voortbestaan van de mens, het dier en de plant in geding brengt. In het Ontwikkelingsplan is er wel aandacht besteed aan hoe de regering het milieu nuttig wilt gebruiken en met name ook hoe zij er economische voordelen uit wilt halen om onze economie verder te ontwikkelen. Maar wat ik in dit plan mis is, is hoe de regering de milieuvervuiling een halt zal toeroepen. Terwijl wij het milieu nuttig gebruiken, zal er moeten worden gewerkt aan het tegengaan van milieuvervuiling. In ons binnenland wordt ons milieu op allerlei manieren verontreinigd. Daardoor wordt voortleven van andere generaties in het binnenland onmogelijk gemaakt. Onze broeders en zusters in het binnenland leven onder andere van het stromend water van de rivier en als het verontreinigd wordt dan hebben wij problemen met name voor wat betreft het gezondheidsvraagstuk. De gezondheidsproblemen zullen echter zich niet alleen voordoen in het binnenland, maar zullen zich ook uitbreiden naar de stad waar ook de bewoners van de stad door de milieuverontreiniging eventueel ziek kunnen worden. Als land hebben wij niets aan een zieke samenleving. De beleidsmakers moeten alles in het werk stellen om in elk geval ervoor zorg

te dragen dat onze samenleving niet door milieuvervuiling ziek wordt. Willen wij daadwerkelijk de economie en de economische ontwikkeling van ons land opgang brengen dan dienen wij ervoor zorg te dragen dat wij geen zieke burgers hebben, want het zijn de burgers, het zijn de human resources die wij nodig hebben om dit land verder tot ontwikkeling te brengen. Niet zomaar heeft de president gezegd dat wij het samen zullen moeten doen. De regering zal het samen met de burgers moeten doen om de economie verder gestalte te geven. Dit rekening houdende met de zeespiegelstijging waar Suriname de laatste jaren ook last van ondervindt. In dit plan is aangegeven dat er zal worden gewerkt aan een aangepaste wetgeving en een verhoogd milieubewustzijn van de burgers. Ik wil graag van de regering weten of er al een aangepaste wetgeving in de maak is om onze milieu te beschermen en hoe de regering zal werken aan een verhoogd milieubewustzijn van de burgers. Zal het milieubewustzijn onder de burgers middels het verzorgen van trainingen of middels het houden van workshops plaatsvinden. Graag meer uitleg vanuit de regering met betrekking tot het aspect milieubewustzijn voor de burgers c.q. samenleving. Ook vraag ik de regering om in dit plan de aanpak van de milieuvervuiling op te nemen. Ik vraag dus ernstige aandacht hiervoor, regering.

Met betrekking tot het aspect Volksgezondheid wil ik het volgende zeggen. Milieu en gezondheid vullen elkaar aan. Dit zeg ik, omdat als er iets niet goed is met het milieu worden mensen, dieren en planten ziek en daardoor gaat de gezondheid van de mens, het dier en de plant achteruit. In dit land hebben wij gezonde mensen nodig om het land te helpen opbouwen. Wij hebben niets aan een zieke samenleving nogmaals. In dit plan is het namelijk aangegeven dat men zal worden werken aan een gezondere leefstijl, woon-, werk- en leefmilieu van de Surinaamse bevolking, het minimaliseren van de indicatie van ziekten en het betaalbaar en toegankelijker maken van een verbeterd curatief gezondheidszorgsysteem. Uit de media heb ik begrepen dat één op de vijf Surinamers aan hypertensie lijdt. Ook onder de kinderen is er al sprake van obesitas. Onze kinderen zijn meer binnen. Ze zitten meer achter de televisie, spelen game op hun tablet, zijn bezig op hun iPads, mobiele telefoons en sporten weinig. Daardoor gaat ook hun gezondheid eraan. Laten wij meer sportfaciliteiten voor kinderen in de verschillende woonbuurten opzetten, zodat zij genoeg kunnen sporten. Wij hebben eerder op de dag een aantal sporters gefeliciteerd. U ziet dat het sporters zijn uit bepaalde buurten die een topprestatie hebben bereikt. Ik denk dat sporten ook een relatie heeft met een gezondere levensstijl. Ik vraag de regering heel veel aandacht om maatregelen te treffen om de preventie van ziektes beter ter hand te nemen. Laten wij meer preventiemaatregelen treffen om met name de ziekten hypertensie en obesitas tegen te gaan of te reduceren. Regering, komt u met een informatiesessie of met informatieprogramma's voor de samenleving om de samenleving nog meer te triggeren om een gezond leven in stand te houden dan wel op na te houden. Door een gezond leven op na te houden kan met name hypertensie en obesitas worden teruggedrongen. Kom met meer kinderprogramma's die kinderen spelenderwijs kunnen leren hoe een gezond leven op na te houden en meer te sporten. Bij dezen heb ik dan ook gelijk het aspect sport in ogenschouw genomen. Nogmaals regering, ik vraag uw aandacht voor het aspect van volksgezondheid en het aspect van sport voor de samenleving.

Thans wil ik mij uitweiden tot het aspect van goud. Goud behoort tot een van onze mijnbouwproducten die de economie van ons land helpt groeien. Wanneer er wordt gesproken van mijnbouwactiviteiten dan wordt er gesproken van langetermijnstrategie. Met betrekking tot goud hebben wij een periode op de internationale markt gekend waarbij er sprake is van keldering van de wereldmarktprijs. Er was sprake van een sterke daling op de wereldmarkt voor wat de prijs van goud betreft, maar ook voor wat de prijs van de aardolie

betreft waarbij ook Suriname in de periode van 2013 tot en met 2016 zwaar is getroffen. Suriname is niet stil blijven staan om te wachten op betere tijden van de wereldmarktprijs van goud. Suriname heeft in het jaar 2013 twee goudwetten goedgekeurd. Ook werd er een gouddeal met New Mont aangegaan. In november 2016 als ik het goed heb moet het 18 november 2016 zijn werd de New Mont Mining Corporation formeel geopend. De bedoeling van New Mont Mining Corporation was om per jaar minimaal 1000 kilogram goud te exporteren. Goudmijnen zijn mijnen die een katalyserende economische functie vervullen. Het maken van wetgeving om met multinationals een overeenkomst te sluiten om goud te winnen is een goede start in de richting van economische groei. Met de laatste ontwikkeling ter zake de internationale goudprijs mag er worden gezegd dat de internationale goudprijs een stijgende trend per troy ounce goud vertoont. Het is alleen maar een kwestie van afwachten op de goedkeuring van dit plan om de regering de gelegenheid te geven om invulling te geven aan hetgeen dat in dit plan staat voor wat goud betreft verder tot uitvoering te brengen. In dit plan is er ook aandacht besteed aan onze aardolie en aardolie-industrie. Eerder zijn er olieboringen in Guyana gedaan waarbij er ook aardolie is gevonden. Onze aardolie-industrie, met name Staatsolie, heeft recent ook de bedrijven aangetrokken die enorme successen hebben geboekt met gigantische olievondsten voor Guyana. Suriname met name Staatsolie heeft de Amerikaanse bedrijven Exxon Mobil en Hess aangetrokken om olieboringen voor ons land te doen. Ook een Noorse maatschappij State Oil is bereid gevonden om in Surinaamse wateren olieboringen te doen met de bedoeling te zoeken naar olie. Er zullen twee productiecontracten worden getekend voor twee onderzoeksgebieden. Er zal in blok 59 olieboringen worden gedaan en dat is een gebied dat op de grens ligt met Guyana, en dat is relatief gezien vlak bij de oliebron Lisa waar Guyana reserves van wereldformaat heeft liggen. Dit is natuurlijk heel goed nieuws en ik spreek de hoop uit dat er inderdaad olievondsten plaatsvinden, zodat wij met onze olieboringen kunnen werken aan nog meer reserves, als het kan ook van wereldformaat. De olievondsten zullen de regering alleen maar in staat stellen om inderdaad middels investeringen in een nationaal exploratieprogramma de bewezen aardolie en gasvoorraden te vergroten, maar meer nog om een bijdrage aan de opbouw van onze economie te leveren en de economische groei te garanderen.

In dit Ontwikkelingsplan is er ook een hoofdstuk gewijd aan de private sector en aan ondernemerschap. Er is in het Ontwikkelingsplan heel weinig gesproken over het aspect productie. Wij moeten als land meer gaan produceren en minder gaan importeren. Wij zullen op grote schaal moeten produceren om uiteindelijk te geraken tot meer export waarbij de verkoopopbrengsten ervoor zullen zorg dragen dat onze economie kan worden verbeterd. Als wij in de winkels rondkijken dan kunnen wij met ons allen zien wat allemaal wordt geïmporteerd. U gelooft het niet voorzitter, maar zelf Suriname is een grote importeur van kippenlever en kippennieren, terwijl wij in Suriname genoeg mensen hebben die kippen kweken en de potentie om kippen te kweken is ook aanwezig in Suriname. Toch heb je dat wij veel meer importeren dan exporteren. Suriname zou zelf kippen kunnen exporteren. Wij kunnen in dit geval ook als voorbeeld nemen een doksenclub die wij hebben. Als alles goed zit zal er niet binnen al te lange tijd doksen naar het Caraïbisch gebied worden geëxporteerd. Dat zijn de mogelijkheden die er zijn binnen de productiesector. Ook zullen wij de mogelijkheid moeten bekijken om technische en beroepsopleidingen op te zetten, zodat wij burgers in dit land gericht kunnen trainen om zo de productie op grote hoogten te kunnen tillen.

Ik ben ervan overtuigd dat wij genoeg mensen hebben die graag opgeleid willen worden om op grotere schaal te produceren. Mensen hebben in het verleden grote lappen gronden aangevraagd met de bedoeling te doen aan landbouw. Wat men deed is dat nadat men de lappen gronden heeft gehad, men een aanvraag heeft gedaan voor bestemmingswijziging en

uiteindelijk zijn die lappen gronden niet bestemd geworden voor landbouwdoeleinden, maar voor verkavelingsdoeleinden. Zo is het aspect om op grote schaal aan landbouw te doen nooit echt opgang gekomen. Willen wij daarin een ommekeer teweegbrengen, dan zullen wij mensen die de potentie hebben en die bereid zijn om op grote schaal aan landbouw te doen die kans moeten geven. Laten die mensen dan met een gedegen uitgewerkt plan komen om te bewijzen wat zij allemaal kunnen doen en wat niet en wat zij namelijk aan gewassen zullen gaan verbouwen en wat zij niet zouden kunnen verbouwen. Met die mensen kan de overheid dan een overeenkomst sluiten waarbij expliciet in de overeenkomst wordt opgenomen dat onder geen enkel beding wordt meegewerkt aan bestemmingswijziging van het areaal. Als mocht blijken dat degene zich niet houdt aan de overeenkomst dan zou die overeenkomst terstond ontbonden moeten worden, maar dat betekent ook dat het stuk gegeven grond terug genomen moet worden. Als er wetgeving ontbreekt om de productie opgang te brengen laten wij dan wetgeving maken om de productie opgang te brengen om meer gestalte hieraan te geven. Om de met name economie te stabiliseren zullen wij als land minder moeten importeren en meer moeten exporteren. Ik vraag de nodige aandacht van de regering voor de lokale productie dat deze ook in dit plan wordt opgenomen. Regering, werkt u aan een technische en een beroepsopleiding om mensen die daartoe behoefte hebben op te leiden tot landbouwdeskundigen om zodoende de productiesector te verbeteren, eventueel te versterken. De technische en beroepsopleiding zijn wel in een plan opgenomen. Ik kijk uit naar de implementatie hiervan. Ik wil dan van de regering weten binnen welk tijdsbestek die technische en beroepsopleiding opgezet zullen worden. Voor dit plan zijn de overheidsinvesteringen gedurende de planperiode geraamd op ongeveer US dollar 7.3 miljard waarvan de totale publieke en de private investeringen zijn geschat op 8.1 miljard. Hier wil ik toch van de regering weten om welke publieke en private investeringen het expliciet gaat of althans zal gaan, omdat het voor mij niet echt in dit Ontwikkelingsplan duidelijk is geworden over welke publieke en private sectoren er precies wordt gesproken. Dat heb ik niet uit dit plan kunnen halen. Bij dezen vraag ik aan de regering om de publieke en de private sector graag in dit plan beter te verwerken zodat het overzichtelijker wordt voor eenieder. Wat wel duidelijk is in dit plan is dat er wel publieke en private investeringen zullen worden gedaan. In Suriname hebben wij een investeringswet welke dateert van 1960. Daarna kregen wij twee wetswijzigingen in 1989 en in 2002, waarvan de laatste wijziging in 2002 is geweest. Die was volledig gebaseerd op stimulering van investeringen in Suriname. Willen wij meer investeringen door de private sector laten plaatsvinden dan zullen wij ook aan onze wetgeving moeten werken. Wij zullen wetgeving moeten maken om de investeringen van de private sector te stimuleren. De private investeringen komen vooralsnog niet geheel tot hun recht vanwege de gebrekkige wetgeving. Wij zullen meer wetgeving moeten maken en de investeringswet moeten wijzigen om de investeringen door de private sector steeds en steeds mogelijk en efficiënter te maken. De investeringswet is verouderd en zal zo nodig ook worden aangepast voor met name de private sector. De implementatie van dit plan zal ook mede mogelijk worden gemaakt door investeringen die door de private sector zullen worden gedaan.

Dan ben ik gekomen op het laatste deel van mijn spreekbeurt waarbij ik toch wat technische vragen heb althans ook opmerkingen met betrekking tot dit Ontwikkelingsplan. De wisselkoers. In het plan is voor de projectperiode een koers van SRD 7,00 voor de US dollar gehanteerd, terwijl de huidige koers gemiddeld op SRD 7,60 is per US dollar. Regering, heeft u daarmee wel rekening gehouden. Dit plan is met bijlagen ingediend en deze zijn, als ik het goed heb, genummerd. In bijlage 3 wordt er verwezen naar de effectieve totale schuldratio waarbij er een koers van SRD 7.49 per US dollar is gehanteerd en daarvoor is 66.3% van het bbp. Ik vraag de aandacht hiervoor en ik denk dat het goed zou zijn om een

bepaald bedrag voor de consistentie als wisselkoers in dit plan te gebruiken. Zoals de verschillende bedragen van de wisselkoers zijn aangegeven in dit plan is het vatbaar voor meerdere interpretaties. Ik stel voor dat er liever met een vast bedrag wordt gewerkt.

Op pagina 34 van het Ontwikkelingsplan is een zin opgenomen en dan citeer ik voor u: "De overheid beslist over de deviezenvoorraad en is daar verantwoordelijk voor. In de Bankwet van 1956 zoals gewijzigd in 2005 onder artikel 20 lid 5 is expliciet aangegeven dat de bank beheert en administreert het goud en het deviezenbezit van de Staat". Regering, ik vraag uw aandacht voor deze zinsnede. Bij dezen stel ik dan voor om die zin te vervangen en op te nemen wat in artikel 20 lid 5 van de Bankwet staat eventueel de terminologie van de overheid ook te vervangen met de terminologie de Staat.

Op pagina 166 van het Ontwikkelingsplan is onder XII onder 2.1.1 een schema opgenomen waarbij het ontwikkelingsproces in drie fasen is aangegeven. Van de regering wil ik weten in hoeverre de gestelde doelen voor 2017 nog haalbaar zijn gezien het feit dat de eerste helft van het jaar al is verstreken. Ook vraag ik de regering aandacht voor de quotering van de wisselkoers. Die moet worden herziend. Ze moet namelijk gaan van de US dollar naar de SRD.

Tot slot vraag ik de aandacht van de regering voor de opmaak van de tabellen en de grafieken waarbij de puntjes en de komma's volgens de Nederlandse spelling moeten worden geplaatst. Ik denk dat ik in deze eerste ronde mij heb beperkt om het Ontwikkelingsprogramma te bespreken en denk dat ik in de tweede ronde het ministerie van Arbeid zal bespreken in relatie tot het Ontwikkelingsprogramma. Ik dank u!

De heer **Hopkinson (NDP)**, interrupterende: Mevrouw de voorzitter! Alvorens ter zake te komen, vind ik het van belang om de spreker zijnde de voorzitter van de commissie, die zich heeft gebogen over het Ontwikkelingsplan te complimenteren. Het is weliswaar een waardeoordeel, maar ik vond het geheel helder en verteerbaar. Ik hoop dat met zijn bijdrage de toon is gezet voor de verdere behandeling. Ik wil nu stilstaan bij een punt dat is aangesneden door het lid Kensenhuis en daarbij onderstrepen dat ons milieu, onze bossen kunnen worden ingezet en wel als katalysator in onze ontwikkeling. Ik wil eraan toevoegen dat wij meer dan een milieuwet, zoals de spreker heeft genoemd, nodig hebben; een wet duurzame natuurbeheer, die voldoet aan alle wensen die gekoppeld zijn aan milieubehoud, maar zeker ook voldoet aan de wensen die gekoppeld zijn aan economische ontwikkeling. Het behouden van jouw natuur betekent niet dat jij jouw economische vooruitgang opoffert. Ik vraag aandacht van de regering hiervoor, maar zeker ook de rest van De Nationale Assemblée, de rest van dit college. Tijdens mijn bijdrage wil ik hier bijzondere aandacht aan besteden. Ik wil besluiten door nogmaals de spreker, het lid Kensenhuis te bedanken.

De heer **Misiekaba (NDP)**, interrupterende: Mevrouw de voorzitter! Ik denk dat het lid Kensenhuis inderdaad een heel sterke bijdrage heeft geleverd en daarvoor onze complimenten. Hij heeft inderdaad gesproken over milieu en een aantal zaken aangegeven. Laat mij zeggen dat wij in de Commissie Milieu en Klimaatverandering een aantal voornemens hebben en een van de voornemens waarover de commissie toch wel zowel oppositie als coalitie erover eens is, is om die milieuraamwet zo snel als het kan te behandelen. Uiteraard zitten wij met een programma. Er zijn wat wetten die dringend aangepakt moeten worden. Wij kijken uit naar door ruimte. U zei het nog in dit jaar om inderdaad die milieuwet als initiatief in te dienen. Het is zo goed als klaar. Wij hebben los

van de commissie eigenlijk kamerbrede ondersteuning om een dergelijke wet aan te pakken. Daarnaast zijn er andere wetten die te maken hebben met het natuur inderdaad zoals door het lid Hopkinson aangegeven die wij in samenspraak met het Nimos en met CI onder handen hebben genomen. Ik denk, en nogmaals als het dit jaar niet lukt, dat wij vroeg in het komend jaar een aantal zaken op milieugebied willen vastleggen voor Suriname. Daarmee aan de spreker dat wij inderdaad kijken naar de kwestie milieu om inderdaad verandering te brengen in de situatie.

Mevrouw **Mathoera (VHP)**, interrumperende: Mevrouw de voorzitter! Het lid Kensenhuis heeft aangegeven dat het Ontwikkelingsplan draagvlak heeft publieke en private sector. Later in zijn betoog heeft hij aangegeven dat slechts twee organen gereageerd hebben en dat zijn de Vereniging van Economisten (VES) en de Centrale Bank van Suriname. Ik wil hem een vraag stellen. Vindt hij dat voldoende draagvlak voor zo een lijvig programma als het Ontwikkelingsplan? Wat denkt hij dat de oorzaak is dat zoveel bedrijven die aangeschreven zijn, zoveel stakeholders die aangeschreven zijn niet hebben gereageerd? Weet hij misschien ook wat de tijdspanne was die gegeven is aan zoveel stakeholders. Ik vind persoonlijk dat zo een Ontwikkelingsprogramma breder gedragen zou moeten worden door brede lagen van de samenleving.

Een tweede vraag die ik heb voor het lid is, hij pleit voor milieu. Ik pleit er ook voor. Ik denk dat het heel belangrijk is. Alleen in de SWOT-analyse zie ik dat drie belangrijke problemen zijn aangegeven namelijk kadervraagstuk, dus expertise. Het tweede is gebrek aan informatie en derde is controle op vervuiling die er nu plaatsvindt met name kwik. Kan hij zich verenigen met de beleidsdoelen die in het Ontwikkelingsplan zijn opgenoemd, omdat ik in het Ontwikkelingsplan mis beleidsdoelen die echt afgestemd zijn op deze drie grote problemen die juist in de SWOT-analyse heel nadrukkelijk opgesomd zijn namelijk kwik vervuiling, de controle op vervuiling, expertise ontwikkeling et cetera. Daar zie ik in het Ontwikkelingsprogramma geen doelen geformuleerd. Ik mis dat. Ik heb hem dat niet horen zeggen.

De heer **Gangaram-Panday (NDP)**: Mevrouw de voorzitter! De spreker heeft het daarnet gehad over gezondheid en milieu vooral wat het binnenland betreft, maar ook in de stad zien wij dat er veel grofvuil op de achtererven worden opgeslagen en dat heeft ook met de gezondheid te maken. Ik vraag via u dan wel via de spreker aan de minister van Openbare Werken om dat grofvuil te laten ophalen, desnoods voor zij die dat kunnen, met een kleine bijdrage, zodat de gezondheid weer die plaats kan krijgen. Kinderen spelen daar en het is niet goed voor de gezondheid.

Hij heeft ook gehad over personen die landbouwpercelen aanvragen en op den duur bestemmingswijziging vragen en die verkavelen. Er zijn ook mensen die percelen aanvragen, ze niet verkavelen, maar ze voor grote bedragen in euro's dan wel dollars verkopen. Ik weet dat recentelijk zelf personen, iemand hier in De Nationale Assemblee ook percelen heeft verkocht. Ik ga geen namen noemen. U wilt niet dat ik namen noem. Ik ga geen namen noemen, maar voor 250.000 US dollar, 165.000 US dollar zijn percelen verkocht. Het moet tot het verleden gaan behoren. Ik vraag aan de regering om ervoor te zorgen dat die percelen niet in grondhuur worden gegeven. Beschikkingen worden gegeven. Ze gaan geld lenen zelf en doen niets op die percelen. Laten wij ze in gebruik geven aan die mensen. Laten zij ze gebruiken. Wanneer ze ook geld nodig hebben om te investeren op die percelen dat de minister dan daarvoor expliciet toestemming geeft.

De heer **Jogi (VHP)**, interrumperende: Mevrouw de voorzitter! Het Ontwikkelingsplan gaat uit van een grote onwaarheid als uitgangspunt, dat ook door de spreker is aangekaart namelijk dat gezegd wordt dat de neergang in het land het gevolg is van de daling van de prijs van goud en van olie. Ik moet aangeven en vraag de spreker of hij mee kan gaan, dat de goud- en olieprijs in 2010 veel lager was dan nu en inderdaad is de prijs omlaag gegaan, maar lager ten opzichte van de pieken van 2012 en 2013. Dan zien wij dat ondanks dat de prijzen van goud en olie in de periode 2000 – 2010 lager waren er geen inflatie, devaluatie en wisselkoersverschillen hebben plaatsgevonden, prijsstijgingen en ook niet dat het staatsschuldplafond meerdere keren is gewijzigd. Wij zien, dat de regering op pagina 14 zelf aangeeft, de regering stelt op pagina 14, dat het beleid zich kenmerkte door overvloedige liquiditeitscreatie, expansief overheidsbeleid, onevenwichtigheid in de besparingen en investeringen en onvoldoende transparantie en verantwoording; dat de regering op bladzijde 14 zelf aangeeft wat de dieper en verder liggende oorzaken zijn van de neergang die wij vandaag aan de dag in het land hebben gehad. Ik verwijs de spreker verder dat de regering Venetiaan tussen 2006 en 2010 gemiddeld een bedrag van SRD 12 miljard heeft gehad...

De heer **Doekhie (NDP)**, interrumperende: Mevrouw de voorzitter! Misschien kan ik de zin afmaken van de vorige spreker, dat de vorige regering het leningenplafond wel heeft overschreden, ondanks het feit dat er zoveel miljoenen donormiddelen, ontwikkelingshulp en alles hebben gehad. Deze regering, ik ben blij dat de spreker dat heeft gezegd, heeft het plafond niet overschreden, maar deze minister heeft het aangepast. Dat is belangrijk binnen het raamwerk van wet en regelgeving.

Terug naar de spreker, hij heeft het gehad over kinderen, sport en sportfaciliteiten. Eerder op de dag hebben wij het ook breedvoerig gehad over van Assen en anderen. Eenieder heeft gefeliciteerd, eenieder heeft bedankt. Waarom kan het niet zo zijn dat de rollen omgekeerd worden, dat een keertje een sporter ons bedankt. Vandaag is dat moment hier als ik hoor hoe alle fractieleiders hebben gepleit voor meer middelen. Waarom staan wij dan niet op. De minister is hier. Laten wij dan, de begrotingen zijn begonnen, de middelen direct genereren en zetten op de begroting. De vicepresident heeft even een tipje van de sluier gelicht. Wij hebben meer middelen nodig. Straks vergeten wij de hele meneer van Assen weer net als hoe wij Anthony Nesty zijn vergeten, Vriesde, Goosen, van der Jagt en anderen. Laten wij hier het geld opbrengen. Daarom zitten wij hier. Dan hoeven wij de volgende keer niet meer hierover te huilen.

Daarnaast heeft hij het gehad over landbouw. Laat dat even duidelijk zijn. Planten is geen probleem in het land. Wij moeten gaan kijken naar exportmogelijkheden.

De heer **Sandjon (NDP)**, interrumperende: Mevrouw de voorzitter! Met dank aan de spreker voor zijn sterke uiteenzetting. De regering heeft meerdere keren aangegeven dat het Ontwikkelingsplan 2017 – 2021 heel anders zal zijn dan de vorige Ontwikkelingsprogramma' en het is ook bevestigd door de commissievoorzitter. Maar om de ontwikkelingsdoelen van het Ontwikkelingsplan te kunnen realiseren zal er in zekere mate een goede afstemming coördinatie en synchronisatie zijn tussen het Ontwikkelingsplan en de diverse ministeries. Welke zijn dan de uitdagingen ook wel zwakten, waarmee wij als land te kampen hebben om de uiteindelijke goal van het Ontwikkelingsplan te kunnen bereiken? Welke maatregelen zullen genomen worden om deze uitdagingen uit te schakelen? Welke maatregelen kunnen wij binnen korte termijn verwachten wanneer het Ontwikkelingsplan goedgekeurd wordt en welke veranderingen zullen waarneembaar zijn voor de samenleving?

De heer **Rusland (NPS)**, interrumperende: Mevrouw de voorzitter! Het lid Kensenhuis heeft gesproken over het belang van milieu en diverse activiteiten. Wij weten dat recent de Suralco heeft besloten om te vertrekken of te stoppen met haar activiteiten in Suriname. Wij weten ook dat er de laatste tijden informatie is gekomen over hoe slecht het is gesteld met de milieuomstandigheden rond het bedrijf. Graag zou ik willen weten wat op dit moment de stand van zaken is, de laatste informatie natuurlijk via de spreker naar de regering, omdat wij opgegeven moment hadden begrepen dat de regering, de minister van NH, probeerde wat informatie te verzamelen op dit stuk, maar die informatie kwam maar niet. Graag willen wij weten van wat de stand van zaken is op dit moment op dit stuk.

Verder is het zo dat de spreker heeft aangehaald dat diverse bedrijven door de regering richting Suriname zijn gehaald om hier te werken offshore. Ik denk dat het toch wel correct is om te zeggen dat de procedure is dat er *bidding rounds* georganiseerd worden en dat bedrijven internationaal de gelegenheid hebben om natuurlijk mee te doen met de *bidding* om dan naar Suriname te komen. Dus niet dat het omgekeerd is.

Verder is het zo dat het lid Hopkinson gesproken heeft over milieubehoud. Ik zou wat dat betreft ook pleiten dat hij niet praat over milieubehoud, maar milieubeheer, omdat als wij praten over milieubehoud betekent dat het ernstige consequenties zal kunnen hebben voor de productie.

Ten aanzien van een ander lid dat aangehaald heeft dat de vorige regering de staatsschuld heeft overschreden. Ik zou graag willen weten van dat lid wat de maximum schuld is geweest in die periode ten opzichte van dit moment.

De heer **Waidoe (PL)**, interrumperende: Mevrouw de voorzitter! Ik wil de spreker zeker ondersteunen als het gaat om milieuverontreiniging. Ik heb een dochtertje van 9 jaar en zij vanmorgen repetitie gemaakt over milieuverontreiniging. Zij zegt, papa, kan je dit alstublieft aanhalen in De Nationale Assemblée. Om eerlijk te zijn wat houdt deze regering tegen om met de bestaande regelgeving en wetten boete op te leggen aan de mensen die ons milieu vervuilen. Als klein meisje ziet zij dan mensen rommel uit hun auto gooien. Wat houdt ons tegen? Tegenwerking van het parlement gaat u niet krijgen, want u heeft een historische meerderheid. De oppositie zal het zeker ondersteunen. Kunnen wij geen boete opleggen, zodat wij echt twee zaken direct aanpakken: een schoon Suriname en ook geld in het laadje.

De **Voorzitter**: ik denk dat vier regeringen heb meegemaakt waar regelmatig leden zoals lid Simons, lid Waidoe en anderen zijn opgestaan en deze zelfde woorden hebben geuit. Misschien is het tijd, regering, om nu wel tot actie over te gaan.

De heer **Kensenhuis (NDP)**, vervolgende: Mevrouw de voorzitter! Om met het laatste te beginnen. Ik denk dat het tijd is en wij zijn nu bezig ook in deze periode om het Ontwikkelingsplan te behandelen samen met de ontwerpbegrotingen. Ik denk dat het goed is om met maatregelen te komen ter bestrijding van milieuverontreiniging. Het lid Hopkinson en het lid Misiekaba hebben met betrekking tot het milieuaspect aangegeven wat op dit moment de status is. Er is vanuit het parlement al een raamwet in de maak. Er is een vraag gesteld door het lid Hopkinson. Die neem ik mee voor de regering. Ik denk dat het toch wel goed is om liever te praten over milieubeheer, dan kijk ik naar het lid

Rusland, in plaats van milieubehoud. Het is goed om de inzichten van de regering te vernemen inzake hetgeen het lid Hopkinson gezegd heeft.

Met betrekking tot het lid Mathoera. De actoren die wij hebben aangeschreven zijn dezelfde actoren die ook al gehoord zijn door de Stichting Planbureau Suriname. Ik denk dat wat wij als commissie gedaan hebben, is om toch nog te kijken of er behoefte vanuit die actoren. Als ze toch nog behoefte hadden om wat te zeggen ten aanzien van het Ontwikkelingsplan dat wij ze in de gelegenheid hebben gesteld om ons toch nog te voorzien van het nodige commentaar. Wij kunnen niet ervan uitgaan dat die twee van wie wij informatie hebben gehad het zouden moeten kwalificeren als te zijn geen draagvlak, aangezien deze actoren volledig zijn gehoord door het Stichting Planbureau Suriname bij de totstandkoming van het Ontwikkelingsplan. Met betrekking tot de vraag die gesteld is door het lid Mathoera wat betreft milieu. Ik denk dat de regering hierop zal ingaan. Ik ben wel van oordeel dat er wel is aangegeven waar de zwaktes zijn. Ik denk dat ik in dat kader een concrete vraag heb gesteld.

Met betrekking tot hetgeen het lid Gangaram-Panday gezegd heeft. Ik denk dat wij kijken naar de ontwerpbegrotingen die hierover gaan. De aanpak van milieuverontreiniging in de stad ook. Niet alleen in het binnenland, maar dat er maatregelen worden getroffen in de verschillende gebieden van Suriname.

Het lid Jogi. Die vraag laat ik over aan de regering.

Wat betreft het lid Doekhie. Wij hebben dat ook duidelijk aangegeven bij de behandeling van de ontwerpbegroting over het ministerie van Sport en Jeugdzaken. Laten wij dan kijken naar het aspect sport en laten wij kijken op welke wijze wij sport beter kunnen faciliteren, waardoor jonge sporters ook de gelegenheid krijgen om te groeien. Tegelijkertijd moeten wij ook aandacht gaan vestigen op sport in de verschillende gebieden en daardoor moeten wij dan sporttalenten ontdekken. Voor wat betreft het andere aspect van het lid Doekhie. Wij moeten inderdaad gaan voor het stimuleren van exportmogelijkheden binnen de landbouw en de zwaktes die er zijn moeten wij dan uiteindelijk gaan aanpakken. Wij moeten uiteindelijk gaan kijken naar de transportmogelijkheden die ontbreken, de transportfaciliteiten die ontbreken, waardoor export niet helemaal tot zijn recht kan komen.

Wat betreft het lid Sandjon. Het zijn concrete vragen die goed zijn voor de regering om hierop antwoord te geven. Dan denk ik dat ik hiermee ben ingegaan op hetgeen de leden hebben gesteld tijdens de interrupties. Ik dank u!

De **Voorzitter**: dat was het lid Kensenhuis. Wie mag ik het woord geven?

De heer **Gajadien (VHP)**: Mevrouw de voorzitter! Wij zullen dan vervolgen met een wetenschappelijke en goede politieke benadering van het lid Nurmohamed.

De **Voorzitter**: het lid Nurmohamed heeft een presentatie. Mag ik de Technische Dienst vragen om dat op te zetten. Hebben wij een korte schorsing nodig daarvoor of is dat snel? Een korte schorsing. Ik schors de vergadering voor enkele ogenblikken.

De vergadering wordt voor enkele ogenblikken geschorst!

Einde deel 2
(vervolg op deel 3)